

Debrecen kultúrája Európa színpadán

„Hatalmas lehetőség van a birtokunkban, hogy a jövő debreceni zenekarát a lehető legmagasabb szinteken helyezzük el az európai térképen”

Sikeres időszakot tudhat maga mögött a Kodály Filharmonikusok. A zenészek helyzete egyre stabilabb, a zenekar több külföldi meghívással is büszkélkedhet, a közönség száma egyre csak nő. Mindez egy dinamikusan fejlődő városban, amelyre 2023-ban talán egész Európa szeme rászegeződik. Somogyi-Tóth Dániellel, a Kodály Filharmonia igazgató-művészeti vezetőjével turnékról, zenekar- és közönségépítésről, TAO-ról, és az Európa Kulturális Fővárosa pályázatról beszélgettünk.

■ *A Kodály Filharmonikusok október végén érkezett vissza olaszországi turnéjáról. Milyen élményekkel tértek haza?*

– A Kodály Filharmonikusok egy közel évszázados múltú zenekar, 1923-ban alapította a MÁV debreceni állomásfőnöksége. Ilyen hosszú idő alatt természetes, hogy rengeteg turnén szerepelt már. A középkorú régi tagoktól tudom én is, hogy a '90-es években például nagyon sok turné volt egészen a 2000-es évek elejéig, amikor rengeteg változás következett be a zenekar életében. Az érkezésem előtti években szintén sokat turnézott a zenekar, de ilyenkor mindig egy külső, jellemzően popzenei, kereskedelmi szuperprodukció, kíséretét látta el. A mostani, olaszországi utazásról azonban azt lehet elmondani, hogy a zenekart önmagáért kérték fel erre a hosszú és egy egész nyugat-európai országot felölelő turnéra, valamint állták annak minden költségét és tiszteletdíját. A Kodály Filharmonikusok tehát azért utazott el, mert az együttes maga volt a Produkció számos nagyváros bérleti sorozatában, olyan rangos helyszíneken, mint a milánói Verdi Konzervatórium vagy Bariban a Teatro Petruzelli. Schubert, Schumann és Mendelssohn műveit játszottuk remek helyszíneken és szólistákkal. Mindenképpen mérföldkő a zenekar újkori életében, hogy a helyét kereskedelmileg megálló turnén vettünk részt, amelynek szakmai sikerét az is jelzi, hogy visszahívtak minket 2020-ra, Beethovent, Kodályt és Bartókot játszani. Véleményem szerint nagyon fontos lépés ez a most zajló zenekarépítésben, hiszen azáltal, hogy felvettük Kodály nevét a kórus mellett, egyrészt hatalmas felelősség van rajtunk, másrészt egy hatalmas lehetőség is van a birtokunkban, hogy a jövő debreceni zenekarát a lehető legmagasabb szinteken helyezzük el az európai térképen.

■ *A Kodály Filharmonikusok a Csokonai Színház zenés feladatait is ellátja. Az olasz turnét hogy sikerült összehangolni a színházi tevékenységgel?*

– A Csokonai Színház operajátszása sajnos – vagy a zenekar leterheltsége szempontjából kevésbé sajnos – nem

olyan intenzitású, hogy ezt ne lehetne összeegyeztetni. A színházi időszak nekünk most novemberben indul, majd decemberben és januárban jön az újabb nagyobb opera-időszak. Ha már a színházról beszélünk, akkor hadd büszkélkedjek azzal, hogy a Kodály Filharmonikusok egyben az ország leghatékonyabb zenekara is abból a szempontból, hogy a legkisebb létszámmal képes ellátni a második legnagyobb magyar város teljes koncertéletének, valamint az operai működésének alapját. Nem két zenekarunk van erre a két funkcióra, nem is egy 110 fős, hanem egy viszonylag kis létszámú, 80 fő alatti együttes.

■ *Beszéljünk egy kicsit a zenekar jelenlegi helyzetéről. Második vezetői ciklusa lassan félidejéhez érkezik: hogyan alakult a tervezett zenekarépítés?*

– Igazság szerint azt el kell mondanom, hogy az utóbbi év kivételével a munka csak állandó küzdelem volt a létfenntartásért. Nem nagyon lehet zenekarépítésnek tekinteni, amikor 100.000 forintos fizetésből élő zenészek megtartásáért kell küzdeni. Így nem lehet igazi műhelymunkát végezni, csak folyamatosan harcolni azért, hogy a mutatószámokat hozzuk, elég koncertünk legyen – állandó mennyiségi kényszerben kell mozogni az előadó-művészeti törvénynek megfelelően. Ameddig az állam nem adta meg a tavaly megadott érezhető támogatását, és amíg az önkormányzat ezzel párhuzamosan először nem vette el azt a többletet, amit az állam adott (illetve igen, de csak most az év végén nyúlt a pénzünkhez), addig sajnos minden arról szólt, hogy a zenekar létét megtartsuk. Ebben most történt egy elmozdulás, amit sok minden jelez: akár az, hogy ki tudtuk venni a részünket az Orosz Zenei Fesztivál megvalósításában (komoly szakmai sikert aratva a Zeneakadémián), akár az, hogy a zenekarnak végre lett egy kifejezetten marketing ügyeket kezelő szakembere. De mindenekelőtt az, hogy a zenészeink most kezdenek anyagilag javuló helyzetbe kerülni. Semmiképpen nem mondom azt, hogy ideális helyzetbe, de egy értelmezhető helyzetbe. A zenekarépítés humán oldalára azonban rendkívül büszke vagyok. Az elmúlt években általam fölvetett zenészek –

jellemzően fiatalok – szinte mindegyikénél nagyon jó döntést hoztunk – ahol nem, azt pedig korrigáltuk. Az elmúlt években a zenekar állománya olyan kiváló művészekkel bővült, akikről azt gondolom, bízhatunk benne, hogy Debrecenben képzelik el a jövőjüket. Rendkívül fontos dolog, hogy az együttes közösségek is nagyon sokat erősödött, még úgy is – és erre különösen büszke vagyok –, hogy az adok-kapok viszony anyagilag semmiképpen nem állta meg a helyét.

■ *A zenészek anyagi helyzetének rendezésére korábban megterveztek egy spielpénz-rendszert is. Ebben sikerült eredményeket elérni?*

– Sikerült. A spielpénz-rendszer most van bevezetés alatt, visszamenőlegesen. Ezt a korábbi, ad hoc jutalmakhoz képest a dolgozóink sokkal tervezhetőbb módon kapják, ami számos dolgot jelent. Többek között azt, hogy egy turné sok koncertje nem csak a napidíjban fog megjelenni. Olyan extra juttatás ez, amelynek köszönhetően, azt gondolom, versenyképesek lettünk a pedagógus-béértáblával, ami nekünk a nagy kihívónk volt a bérezésben. A pedagóguspálya anyagilag már nem konkurencia. A nyugalom és a kiszámíthatóság szempontjából persze az. De a presztízse a zenekari munkának nagyobb, és abban is biztos vagyok, hogy ez a presztízsz az utóbbi időben folyamatosan nő.

■ *Korábban egy zenekar anyagi helyzetének tervezésekor lehetett számolni a TAO-pénzekkel is. Viszonylag friss hír, hogy a kormány megszünteti a kultur-TAO-t és valami mást léptet a helyébe. Erről hogyan vélekedik?*

– Én nagyon örülök neki. Rengeteg szélhámossal harcoltam, akik azért kerestek meg, hogy a TAO-val ügyeskedjenek – én pedig ebbe soha nem mentem bele. Nagyon régen itt lett volna az ideje, hogy ebbe a pohárba tiszta víz legyen öntve. A TAO-ra egy egész iparág épült, jobb nem belegondolni, hogy mennyi pénz tűnt el a rendszerből. De emellett, amiről kevés szó esik, az az, hogy kinevelt olyan zenei csökevényeket, művészileg értelmezhetetlen produktumokat, amelyek sehogy nem tudták volna egyébként megállni a helyüket, az egészet csak a TAO motiválta. Ezek a magukat hegedűművészek vagy zongoraművészek nevező jelenségek teljesen eltorzították a szélesebben értelmezett néprétegek szemében azt, hogy mi valójában a komolyzene. Mert nagyon sok ember számára a komolyzene egyet jelent az ilyen produktumokkal, előadókkal, ezek a giccsek pedig a TAO nélkül sokkal kevésbé életképesek. Így tehát a helyzet nemcsak a pénzek eltűnését eredményezte a rendszerből, de szemléletbeli torzulást is okozott a nagyközönség szintjén. Reméljük, hogy ebben is változás következik.

■ Szerencsére a debreceni zenekar publikumát ez a veszély nem fenyegeti. Milyen a Kodály Filharmonikusok közönsége? Van utánpótlás?

– Abszolút azt látom, hogy van. Én az egész közönség-kérdést, hogy milyen tragikus a helyzet, mindig egy kicsit másképp szoktam látni. Emlékszem, 20-25 éve a Zeneakadémián játszottunk még a konzervatórium zenekarával, ahol én csebalóztam, és tanáraink arról beszéltek, mennyire nincs közönség, akik pedig vannak, már milyen idősök, és később semmi nem lesz. Most, ha csak Budapestet nézzük, hogy mennyi játszóhelyen mennyi kulturális program, vagy akár csak mennyi zenekar van, azt látjuk, hogy ezek az előadások rendszeresen teltházások. Mi Debrecenben az elmúlt hét év alatt, amióta odakerültem, megnyolcszoroztuk a bérletesek számát. Nálunk tehát egyáltalán nem újdonság, hanem teljesen természetes dolog, hogy a koncertjeinkre minden jegy elkel. Sőt, a marketing feladatok is változtak: nem a bérleteknek, hanem a további koncerteknek kell marketinget csinálni. Most az általános imázsépítés a feladat. De a közönség-növekedés folyamatos. Ebből is látszik, hogy teljesen indokolt és számokkal is kellően alátámasztható igény, hogy a város és vezetése hangversenytermet szeretne. Jelenleg a Kölcsey Központban koncertezünk, ami kompromisszum. A terem kérdése azért is egyre időszerűbb, mert a konferencia-turizmus is nagyon dinamikusan növekszik Debrecenben, és ahhoz is kell a hely. Előbb-utóbb ez a funkció is ki fog szorulni onnan. Nagyon reméljük, hogy a városvezetésnek tényleg az az álma, sőt, annál több: koncepciója, hogy a városnak legyen egy kiváló koncertterme. Minden közönségigény ezt támasztja alá.

■ Elképzelhető, hogy a Bartók-terem ismét régi fényében várja majd a nagyérdemű közönséget? Vagy a város egy új koncertterem megépítését tervezi?

– Jelen esetben egy új koncertteremről van szó. A Bartók-terem kérdése rendkívül nehéz ügy. Ez a terem egy nagyon patinás helyszín, az Aranybika szálloda bálterme, nem kifejezetten hangversenyeknek épült. Valószínűleg egy nagy felújítással, ahogy a Zeneakadémia esetében is látjuk, régi értékeit megőrizve, kiváló új helyszínt lehetne belőle csinálni, azonban nem felel meg minden korszerű igénynek, és valószínűleg a befogadóképessége sem lenne elég nagy. Ezért számos kompromisszumot okozna, ha az lenne a város koncertterme az elkövetkezendő 100 évre, hiszen a mai klasszikus zenei szcéna sokkal professzionálisabb hangversenyteremmel igényel annál, mint amit egy felújított Bartók-terem tudna adni. Emellett a Bartók-terem az Aranybika-komplexumhoz tartozik. Ez a tömb egy vállalkozó kezelése alatt áll, aki nem nyitott az olyan nagy formátumú fejlesztésekre, amelyek szükségesek lennének ahhoz, hogy ne csak a Bartók-terem kapjon új funkciót, hanem Debrecen egyik legemblematisabb épülete, az Aranybika és annak teljes komplexuma is újra méltó helyet foglaljon el a város életében. Nagyon remélem, hogy az egész Aranybika-tömb sorsa belátható időn belül rendeződhet, és akkor a terem visszakaphatná koncertterem-funkcióját is. De ez a kérdés nem a városi akaraton múlik és a megoldása sem csak a város és a kulturális vezetés kezében van.

■ Van azonban számos más, már megvalósult, illetve tervezett fejlesztés, annál is inkább, mivel Debrecen is pályázik az Európa Kulturális Fővárosa 2023 címre. Ebben a pályázatban pedig Önnek nagy szerepe van...

– Ez azért túlzás, mert ugyan én vagyok a pályázat-írást koordináló cég ügyvezetője, mégis egy kiváló csapattal dolgozunk együtt, főtanácsadóval, operatív vezetővel. Bár már inkább csak múlt időben beszélhetek, mert éppen ma reggel adtuk be az EMMI államtitkársá-

gán az elkészült pályázati anyagot, Veszprémmel és Győrrel együtt. Megtisztelő számomra, hogy ebben a folyamatban részt vehettem, valamint hogy ennek zenei aspektusait kiemelten tudtam kezelni. Hatalmas munka van benne, és úgy vélem, nagyon-nagyon erős pályázatot nyújtottunk be. Debrecen földrajzi adottságai eleve predestinálják egy ilyen jellegű központi szerepre: a határon átnyúlás lehetősége, a rendkívül erős, régióra gyakorolt közvetlen hatása – főleg a jövőben, elég csak a BMW beruházásra gondolunk. A város elképesztően dinamikus fejlődésben van, és hatalmas lendületet tudna neki adni, ha esetleg megkapja ezt a címet is. Veszprém és Győr csodálatos városok, csodálatos értékekkel: nagyon erős ellenfeleink. De azt gondolom, hogy bárki fog nyerni, ezzel a pályázattal már mindenkinek nyert. Megírásával a kultúra olyan szinten lett a stratégiai gondolkodás része, hogy annak megszületett eredményeit, tanúságait és jövőbeni terveit nem veheti el senki. Bár 2010-ben Pécs nyerte a címet, Debrecen is pályázott, és az akkori pályázat tartalmának a nagy részét megvalósította, ami azt mutatja, hogy mennyire megbízható és alapos város. Ez a projekt pedig azért csodálatos leginkább, mert arra serkenti a pályázó városokat, hogy újragondolják a kulturális működési rendszereiket.

■ *Milyen szerep jutna a debreceni zenekarnak Európa Kulturális Fővárosában?*

– A Kodály Filharmonikusok abban az évben lesz 100 éves. Ehhez kapcsolódóan természetesen tervezünk egy nagyon nagy nyitást, rendkívül komoly európai együttműködéssel. Ez egyrészt tiszteleg majd a zenekar 100 éve előtt, másrészt látható módon kiviszi Debrecen kultúráját Európa színpadára, valamint olyan művészeket hoz Debrecenbe, akikről korábban álmodni sem merhettünk volna.

■ *A közeljövőre nézve milyen tervei vannak a zenekarnak? Mivel készülnek az ünnepek idejére, illetve az évad további részére?*

– Ebben az évben még sok feladat áll előttünk. Karácsony körül lesz egy több mint kéthetes kínai turné Kovács László vezető karmester úrral. December 31-én pedig a Kodály Filharmonikusok Genfben, a Victoria Hallban fog szilveszteri koncertet játszani egy kiváló taiwani-amerikai karmesterrel.

■ *Feltételezem, hogy az itthoni közönség sem marad ki a zenei élményből. Számukra mit tartogat még ez az évad?*

– Azt hiszem, hogy tényleg nagyon gazdag és sokszínű koncertműsorokat tudunk összeállítani. Nyilván mindenki erre törekszik, de van, aki jobban specializálódik valamire. Nekünk Debrecenben, egyedüli zenekarként, biztosítanunk kell egy „alapellátást” a közönségünknek: olyan műveket is kell játszsanunk, amelyeket

mindenkinek ismerni kell. Ezekhez kell hozzácsépeznünk a különlegességeket. Élmények tekintetében a zenekar előtt álló feladatok tényleg nem hagynak kívánivalót maguk után: Bartók Kékszakállúját ugyanúgy fogjuk játszani, mint a Walkür első felvonását, Holst Bolygók c. művét, a Páva-variációkat vagy a Fantasztikus Szimfóniát. Annak is rendkívül örülünk, hogy a Filharmónia Magyarországgal is nagyon jó az együttműködésünk. Ők olyan kiváló produkciókkal színesítik a rendszert, mint a Fesztiválzenekar kamaraestje. Annak pedig személyesen külön örülök, hogy miután tavaly játszottam és vezényeltem Beethoven C-dúr zongoraversenyét, most Bach V. Brandenburgi versenyét fogom játszani kiváló zenekari szólistáinkkal, kollégáimmal együtt.

■ *A debreceni publikum tehát nem panaszkodhat. A közönség-kérdőív létezik még?*

– Persze.

■ *Előfordul, hogy a kérdőíven keresztül kérnek műsor-számot?*

– Igen. A műsor összeállításakor összegyűjtöm a kollégáim, a művészeti tanács – és rajtuk keresztül az egész zenekar –, valamint a közönség elképzeléseit, és nagyon örülök, hogy ezeknek a kéréseknek időről-időre eleget lehet tenni. Úgy vélem, ez is az oka annak, hogy ezeket a műsorokat a zenekar és a közönség is magáénak érzi.

■ *A Kodály Filharmonikusok azonban nem csak koncerttermekben muzsikál, hiszen számos különleges helyszínen is szerepeltek már...*

– Igen, ez sokszor előfordult. A zenekar játszott már az Állatkertben, de a Budapesti Tavasz Fesztivál és a Café Budapest keretein belül hangversenytermet csináltunk a Ferihegyi Repülőtér 1-es termináljának utascarnokából is. Folyamatosan járunk zenélni kistelepülések iskoláiba, tornatermeibe, de abban a történelmi pillanatban is, amikor az első WizzAir járat leszállt Debrecenben, az egész zenekar fogadta a repülőtéren egy hatásos köszöntővel (bár ebben természetesen az én repülés iránt örülem is szerepet játszott). Nagyon szeretjük, ha olyan helyre vihetjük el a zenét, ahol mindenki meglepődik rajta, tavaly például félmillió nézettségű flashmobot forgattunk a helyi plázában. Ezekkel általában mindig nagy sikert szoktunk aratni.

■ *A lendületesen fejlődő civis városnak tehát lendületesen fejlődő, sokoldalú zenekara van. Első vezetői ciklusa után azt nyilatkozta, hogy „Nulláról az egyre léptünk, remélem, most tudunk tovább lépni”. Sikert ez megvalósítani?*

– Mindenképpen, éppen most lépünk az egyről a kettőre.

Varga-Tóth Rita